

בפתח הגיליון נסקור בקצרה את המאמרים הרואים בו אור:

מאמרה של ד"ר ברכי אליצור בוחן את ההתייחסויות המתחלפות בפסוקי התנ"ך, בספרות ימי הבית השני ובספרות חז"ל למעשה הקנאות של פינחס. כפי שהיא מראה, יש המשבחים את מעשהו, ויש המסתייגים ממנו בחריפות. לטענתה כל התייחסות מקפלת בתוכה גישה אידאולוגית המצויה בשיח הציבורי עד היום. המשבחים נוקטים גישות בדלניות שאינן מהססות לקרוא תיגר על מוסדות השלטון ורואים במעשהו של פינחס דגם לדורות; השוללים נוקטים גישה סובלנית המעדיפה יציבות שלטונית ומעדיפה לצמצם ולסייג את מעשה פינחס, וודאי שלא לראות בו הנהגה ראויה לדורות.

מאמרו של הרב ד"ר יואל בן-נחן עוסק במסורת הנודעת בשם 'מעשה דבוריה' הבאה בדברי רש"י במסכת עבודה זרה. לדעת המחבר מסורת זו אינה מסורת ימי-ביניימית מאוחרת, אלא מסורת תלמודית קדומה, שיש לה אחיזה בהקשר ההיסטורי של גזרות הרומאים. על סמך ניתוח של אחד מכתבי היד של רש"י מבקש המחבר להראות כי ניסיון הפיתוי של ברוריה "בדבר עברה" לא היה של ר' מאיר, אלא של אחד מתלמידיו, שעשה זאת בשירות השלטונות הרומאיים.

עיקר מאמרו של פרופ' נחם אילן מוקדש לפרשנותה של מסכת אבות. ריבוי הפירושים ואופיים נובע מן 'הקנוניזציה הכפולה' של המסכת. מעבר להיותה עצם מעצמיה של המשנה, היא נכנסה אל תוך סידור התפילה. כחלק מסידור התפילה הפכה המסכת להיות שגורה בפיהם של המתפללים, ובדומה לפרשת השבוע הפכה מסכת אבות מצע לפרשנות דרשנית, המתמודדת עם המשנה המתפרשת, אך לא פחות מכך עם צורכי השעה ועם אתגרי השעה.

מאמרו של ד"ר אברהם (רמי) ריינר דן בדרכו ההלכתית של אחד מגדולי הפוסקים בדורנו, הרב י"ש אלישיב, והוא מציע כמה קווים ראשוניים לבחינת דרכו. במהלכו של דיון נרחב בכמה תשובות מאפיינות, מבחין המחבר בין פסיקות קדומות של הרב אלישיב שבהן יש היענות לצורכי המקום והשעה שבה נכתבו התשובות, לבין הפסיקות המאוחרות יותר, שבהן "ההלכה היא מערכת עצמאית... שאינה נתונה לפגעי הזמן ולהשפעותיו". כמו כן, נידונה מגמת ההחמרה בפסקיו של הרב אלישיב, ונעשה ניסיון לבחון את גישתו לאור תפיסות הלכתיות פורמליסטיות ולאור עולם הקבלה שמתוכו צמח הרב אלישיב.

מאמרו של הרב אילעאי עופרן משווה בין דרכם ההלכתית של הרב וולדינברג, בעל שו"ת ציץ אליעזר, לבין דרכו של הרב עובדיה יוסף. המאמר בוחן שלוש סוגיות שבהן נחלקו חכמים אלה, והכותב מבקש להראות כי תורף המחלוקת נעוץ בהערכת המציאות. בעוד הרב יוסף מוכן להקל קולות ובכך להכיר במציאות הלא שלמה, הרי שהרב וולדינברג חושש, שהכרה – ולו חלקית – במציאות שכזו, תגרום לזלזול ולהידרדרות נוספת.

חלקו האחרון של הגיליון מוקדש לקבוצת מאמרים העוסקת בחיבורו של הרב שג"ר, בתורתו יהגה. חיבור זה, העוסק בדרכי לימוד הגמרא בדורות האחרונים, ובהצעות לבחינת דרכי לימוד חדשות, נבחן על ידי כמה וכמה כותבים מזוויות שונות.

המערכת